

ПЕСНИЧКИ ПУТ МАРИЈЕ ЈЕФТИМИЈЕВИЋ МИХАЈЛОВИЋ

Марија Јефтимијевић Михајловић, *Храм тишине*, Партедон, Београд 2023

Књига *Храм тишине* Марије Јефтимијевић Михајловић нарочито је песничко остварење српске књижевности у којем се, опевањем живота, опева и сама поезија. Збирка обилује зрелим песничким плодовима, што ће рећи да песме које су настајале нису добиле свој коначан облик онда када су биле и написане, већ у тренутку када су се склопиле у једну песничку збирку. Иако је ауторка овом приликом водила бројне песничке дијалоге са другим песницима, попут Хелдерлина, Рилкеа, Новалиса или Ивана В. Лалића и Настасијевића, ослањајући се притом и на *Нови завети*, песме Марије Јефтимијевић Михајловић имају свој аутентичан глас, који проговара из самих дубина спознаје, тишине.

Појму тишине отуда песникиња даје битно место, у самом наслову, али и у прологу збирке, који служи као увод за упознавање и разумевање датих песама. На тај начин, већ на самом почетку стоји путоказ који казује по којим се путањама креће дух песама. Да би се та путања могла разумети, потребно је ићи уназад, спуштати се са емпиријских постоља у песничке дубине. Марија Јефтимијевић Михајловић свој песнички пут почиње од онога што је у стварању песме последње – од речи. Ако је реч инструмент духа, како ауторка наводи, онда је реч средство да се дође до њеног прапочетка, до *архе*, а то је мелодија. Та мелодија, која се испрва назире као звучање, послушкује се на разноврсне начине, да би се потом допрло до саме основе бивствовања – тишине.

Сам пут до тишине тече низводно, што ауторка практичним примером показује спуштајући се кроз пет јасно уоквирених, међусобно повезаних циклуса, корак по корак из песме у песму. Први циклус песама одређује први корак, *обасјање*, који је осветљавање онога што је видљиво у реалном свету око нас. Када се свет у којем песник обитава обасја, он, на практичан начин, постаје и јасно видљив, али он сам по себи није предмет певања. Отуда у првом циклусу „предметног света у тим песмама као да нема”, јер им је главни именилац душа.¹ У првој песми, „Чудесно призиви”, пред песника, па и пред читаоца, поставља се јасан захтев – да нестане за овај свет. Песник, али и сам човек, морају да буду смели, да и сами нестану из овог света какав познају, да не буду оно што за овај свет јесу. Ауторка пише: „ти ниси своје име”, имплицирајући да постоји нешто иза ове видљиве реалности што чека да буде откривено у негацији самога себе, у негацији „неизрецивог”, „недокучивог”, „незамисливог” и „неслућеног”, док оно што није у негацији, јер је „остварено”,

¹ Драган Лакићевић, „Поезија и тајна” у: Марија Јефтимијевић Михајловић, *Храм тишине*, Партедон, Београд 2023, 78.

„именовано”, „научено”, „очекивано”, у негацији треба да буде „разграђено”, „разобличено”, „одагнато”. Свет функционише по принципу огледала – можда се чини да је оно што посматрамо подударно са посматраним, но суштински, оно што се чини да јесте заправо није, а у оном што није морамо да пронађемо оно што јесте.

Тек овим поступком сагледавања света човек, и песник, налазе се ван исцртаног круга, што представља болан процес – бол, крик, врисак јесу људски део који одзвања у песми када се песник обрео у просторствима незнатим емпиријском свету. Одвајање од себе, међутим, позива на спајање себе једног са Једним целим. Отуда се у централној песми овог циклуса, као средишту између овог и песничког света, налази једноставност. До ње се долази болом, а у њој човек више није само човек, а ни душа није само оно што човек душом назива. Из једноставности се чезне за животом, смислом, песмом, за јединством. У једноставности песник дораста до свог песничког Ја и ту песник, у негацији онога што јесте бол претвара у Љубав, која га практично рађа за неки други, песнички свет.

На овом ступњу, песник се налази у међупростору, у *сновиђењима*, у прапореклу, *архе*, у којем се назире звукови песме, али до које се и даље мора долазити песничким путем не би ли се она досегнула. У другом циклусу песама ауторка збирке опеваће чињеницу да се морају затворити очи да би се видело, да морамо себе расточити да би се песнички живело. Ако је песник, дакле, „снагом духа” првенствено морао да „саломи све гранично и мерљиво”, он следствено томе долази у фазу „растакања свог индивидуалног Ја”² при чему је реч „индивидуално” веома важна. Она указује на то да се песник разилази од онога што је везивао за себе лично, попут имена, презимена, личног описа и томе слично, али не и од онога што га чини песником. Он ствара из ума и срца, јер „кад затрепери ум достиже се метафизички циљ љубави”³. Тајну смисла, међутим, песник не докучује, већ је само слути. А слутња се најбоље и најлакше постиже служећи се истим, Љубављу.

Овим се открива да је негација негацијом потирана и Љубављу сажета. А у тачки где се пресецају смисао и љубав, проналази се и песма. Из ње све бива враћено на почетак, у *архе*, и престаје да постоји за овај реалан свет. Истовремено, сам свет у својој негацији није престао да постоји за себе, јер он не може да престане да буде присутан све док је песник оно обасјање с почетка, све док од њега песник почиње да ствара песму. То значи да, ако не постоји за свет, песник постоји у пуном смислу. Из ове позиције, патња се расцветава и рађа песму. Тако у песми „У светлости” песник љубављу обасјава свет за који више не постоји,

² Мирјана Бечејски, „Љубав се родила да би тебе родила” у: Марија Јефти-мијевић Михајловић, *Храм џишине*, 16.

³ Драган Лакићевић, нав. текст, 79.

одржавајући његово постојање. Али и даље постоји песничко питање „како је могуће раз-двојити нас / а не зачути цепање света?“, односно како бити песник у свету у којем се више не препознаје.

Одговор на то питање представља наредни корак, којим се Марија Јефтимијевић Михајловић спушта у дубине до тишине, и који је опеван у трећем циклусу песама. У болном одвајању песника и реалног света открива се нов идентитет. Све што је „у наше биће утиснуто (...) ми смо“. Све што нас окружује јесте одраз у огледалу нашег бића и слутња се јавља као смисао живота. Све је доживљај и све је важно, јер „људско биће постаје индивидуа тек у односу на друге с којима је Једно“.⁴ У овим песмама описан је простор у ком говор љубави постаје доминантан, док време практично више и не постоји. У *озарењима* и блесковима песничке мелодије песник тек сад може да „сиђе и завири у свој тамни кутак“, будући да је у свом свету.

Све што овде може да траје јесте оно што је одмерено мером Љубави. Божански простор овде преовладава и постаје јасно да је онај који слуги „на прагу / живота што се изван граница крије“ и сазнаје „да живот је овај ходајући земљом / тек сенка оног што се изнад вије“. Дан нема своје сате, већ пружа песнику могућност да у тренутку доживи Вечност. У тој „мери нашег бивства“ мера је света изван нас, где се рађа „клица свемира у нама“, која ће нас упутити на исконско, али и на оно што је само по себи уједно и вечно и непролазно.

Тако се у четвртном циклусу песама долази до *сјознања* да бити у дну душе значи бити у дну песме – у тишини свога бића. То је управо та тишина, тако дуго чекана и којој се дуго стремило, а до које сваки песник корача не би ли испунио свој песнички задатак. Отуда се у овом циклусу песме доживљавају као „засебна, кохерентна целина мисаоних и родољубивих песама, од којих 6 поређаних 'хронолошки' према дубини урањања у историју – од средњег века, до савременог доба“.⁵ А оне су, у ствари, својом увезаношћу означиле просторе тишине као простор који не личи на оне који су до сада били сазнатљиви. У њима се проналазе „временски ближи и лични доживљаји и односи, мада су културно-историјски слојеви у исто време грађа песничког бића и оквир језика“.⁶ Оне су, дакле, темељ самог певања.

У овом циклусу се долази до спознаје да се идући чак иза прапочетка, у корен саме песничке мелодије, где се налази тишина, налази и све оно што је човек за свог живота спреман да остави као део себе. Тако ове песме јесу посвећене бићу, али и Бићу неизрецивог чији смо неодвојиви део. Овде је уроњено све оно што је саставни део Целине, Бога: Симонида, Јерусалим, Призрен, Високи Дечани, Галилеја, Газиместан, али и

⁴ Мирјана Бечејски, нав. текст, 18.

⁵ Исто, 19.

⁶ Драган Лакићевић, нав. текст, 83.

појединци као прадеда Огњан, страдање у погрому 1999. године, као и винар из Велике Хоче. Ове песме, које мишљу и срцем певају о тишини *иза* ових догађаја, истачу њихову христолику симболику, што нас увек наводи да се усаглашавамо са тоновима тишине, Љубави и Мајке.

Када се то спозна, тада се долази и до *сајласја* са животом, али и светом око нас, из којег је песник кренуо на пут до песме. Последњи циклус песама отуда има само једну песму, „Срце руже”, која је послужила као песнички епилог ове збирке. У њој се „као у каквој жижи сабирају и срстају наслови циклуса који су се дотад међусобно прожимали”.⁷ Она је попут бајалице, чак попут песничке мантре која је успела да сажме целокупан смисао песничког стварања. Захваљујући том путу, читалац може да види да је пут песника до песме врло сличан путу човека до његовог крајњег циља – а то је да служи другоме, да служи смислу и нечему већем од њега самог. Спознаје се и да пут живота, баш као и пут до песме, подразумева и светле и тамне тренутке нашег суочавања са светом, али и са самим собом, што суштински значи исто, као и да то са чиме се суочавамо није „нити светло, нити тамна”, то су доживљаји људског бића кроз која он мора да прође, јер то и јесте живот. Управо кроз „отрежњења” и „освешћења” мора да се прође, будући да без тога нема ни нас, ни живота уопште. Збирком песама *Храм тишине* спознаје се да је живот, као и песма, процес до којег се корача кроз трње и светлост целог живота, док је на човеку да на том путу спознаје себе, као и свет, не би ли дослухнуо божанску искру у себи, како би свесно проживео живот као биће које је дошло из Љубави и које ће скончати у Љубави – оној у којој борави и сада.

Др Луна М. ГРАДИНШЋАК
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
lunagradin@gmail.com

РЕЧИ НА ШИНАМА

Из воза у ѝричу, прир. Гордана Влаховић, Агора, Зрењанин – Нови Сад 2022

Антологију *Из воза у ѝричу* сачињавају одабране кратке приче и одломци из прозних текстова чију окосницу представља мотив воза и симболичког поља које он може да оформи. Поред овог превозног средства као заједничког именитеља, највећи део прича прожима још и мотив путовања, као незаобилазан када се говори о кретању, како у простору

⁷ Мирјана Бечејски, нав. текст, 21.